

ЕС – ЛИГА НА АРАБСКИТЕ ДЪРЖАВИ: ПЕРСПЕКТИВИ И ПРОБЛЕМИ ЗА СТРАТЕГИЧЕСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Али Мисанков, студент, специалност „Международно отношения“, Правно-исторически факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград

Резюме: Настоящата статия разглежда отношенията между Европейския съюз и Лигата на арабските държави, като е проследена тяхната историческа динамика, перспективи и проблеми за стратегическо сътрудничество. Поставя се акцент върху срещата на върха в Шарм Ел-Шейх през месец февруари 2019 г. и са представени основните резултати от нея, сред които са: решимостта за задълбочаване на арабско-европейските връзки, тероризмът, спорът между Израел и Палестина и възможните начини за постигане на политически решения в Сирия, Либия и Йемен в съответствие с резолюциите на ООН и миграцията. Авторът отбелязва, че диалогът между ЕС и ЛАД позволява на ЕС да преодолее някои от недостатъците на определени рамки на сътрудничество между ЕС и Арабския свят, но други са все още налице.

Ключови думи: Европейски съюз, Лига на арабските държави, Евро-арабски диалог, Европейска икономическа общност.

EU - LEAGUE OF ARAB STATES: PERSPECTIVES AND PROBLEMS FOR STRATEGIC COOPERATION

Ali Misankov, Student, “International Relations”, Faculty of Law and History, South-West University “Neofit Rilski“, Blagoevgrad

Abstract: The present article discusses the relations between the European Union and the League of Arab States, tracking their historical dynamics, perspectives and strategic cooperation issues. Emphasis is placed on the Summit in Sharm El-Sheikh in February 2019 and its main results are outlined, among which are: the determination to deepen Arab-European relations, terrorism, the dispute between Israel and Palestine and possible ways to achieve political decisions in Syria, Libya and Yemen, in line with the relevant UN resolutions and migration. The author points out that the EU-LAS dialogue allows the EU to overcome some of the shortcomings of certain cooperation frameworks between the EU and the Arab world, but others are still present.

Keywords: European Union, League of Arab States, Euro-Arab Dialogue, European Economic Community

УВОД

Отношенията между Европейския съюз и Лигата на арабските държави (ЛАД) през последните години са получили нов импулс. През 2012 г. е била приета нова структура на заседанията и е стартирала нова работна програма, която обхваща областите на енергетиката, културата, овластяването на жените, правните въпроси, правата на човека, хуманитарната помощ, управлението на кризи и изборните процеси. През 2014 г. страните са се съгласили да продължат задълбочени институционални контакти и сътрудничество чрез стратегическия диалог между ЕС и ЛАД за обсъждане на регионалните конфликти и тероризма. Този профил на отношенията очертава основните характеристики на новия диалог между ЕС и Арабската лига, който представя някои перспективи и проблеми за в бъдеще. Те ще бъдат предмет на анализ в настоящата курсова работа. Трябва да се отбележи, че диалогът между ЕС и ЛАД позволява на ЕС да преодолее някои от недостатъците на други рамки на сътрудничество между ЕС и Арабския свят, въпреки че други са все още налице.

1. Историческа динамика на отношенията ЕС – ЛАД

От 1974 до 1979 г. ЕИО и ЛАД са се срещали редовно за евро-арабския диалог, но усилията за установяване на близки отношения не са отговорили на очакванията. Филип Хирш пише, че днес Европейският съюз и Лигата на арабските държави отново поставят основните на силно сътрудничество¹. Но както историята показва, не бива да се очакват твърде значими резултати и промени, които да последват от срещите между страните като тази, която е била проведена в края на месец февруари 2019 година в Шарм Ел-Шейх.

По примера на Алжир, Судан и Либия, целият Близък изток отново показва своя потенциал за промяна и сътресения. Твърди се, че е налице и втора вълна на Арабската пролет, която преминава през региона. Дали това е вярно, е спорно, но със сигурност Европа се нуждае от отговор на събитията в региона. Именно такъв вероятно е била срещата в Шарм Ел-Шейх.

В края на февруари 2019 година е стартирал нов формат за укрепване на сътрудничеството чрез срещи на високо равнище между ЕС и Арабската лига, като Доналд Туск е нарекъл това „нова стъпка“ в сътрудничеството между двете организации. Туск е подчертал новостта

¹ Elisabeth Johansson-Nogués (2015) The New EU–Arab League Dialogue: The Contours of a Cooperation, *Mediterranean Politics*, 20:2, 295-302, DOI: 10.1080/13629395.2015.1046266.

на този подход. Никога досега европейските и арабските политици не са се събирали по подобен начин.

В известен смисъл Туск е бил прав. Това наистина е била първата от подобни срещи между европейските и арабските държавни глави. Въпреки това трябва да се посочи един изпуснат факт, че със сигурност има исторически прецедент за такива срещи: от 1974 до 1979 г. представители на Европейската икономическа общност (ЕИО) и Арабската лига са се събирали за Евро-арабския диалог (ЕАД).

ЕАД е бил разработен в отговор на няколко кризи в Близкия изток. През октомври 1973 г. Египет и Сирия са нападнали Израел в деня на Йом Кипур, еврейски празник. Изненадан, Израел е успял да запази предимство в конфликта поради значителните доставки на оръжия от САЩ, които са били пренесени през Европа. В отговор на това арабските държави производителки на петрол са успели да организират бойкот на петрола срещу целия Запад чрез ОПЕК. „Петролното оръжие“ е засегнало Западна Европа много повече отколкото САЩ. В Германия е била въведена „неделя без кола“, за да се пести гориво.

За разрешаване на кризите в Близкия изток държавният секретар на САЩ Хенри Кисинджър е заемал централно място. Чрез дипломатически совапки се е постигнало прекратяване на огъня между страните в конфликта, както и мирна конференция в Женева. Въпреки всичко европейските страни са били изключени от нея.

В резултат е бил създаден ЕАД. Той е трябвало да бъде инструментът за защита на собствените интереси на ЕИО в Близкия изток. Идеята е била проста – диалог с арабите, който в дългосрочен план да завърши с по-силно политическо, икономическо, техническо и културно сътрудничество между двете страни. Такава по-силна взаимозависимост се е считало, че ще позволи на деветте страни членки на ЕИО (наричани още „Деветте“) да защитят своите политически и икономически интереси в Близкия изток².

Но диалогът е бил изпълнен с проблеми от самото начало. САЩ са се противопоставили на идеята. В резултат на това Деветката е решила да изключи политиката като компонент на ЕАД и да се съсредоточи преди всичко върху икономиката. Но Арабските страни са били повече заинтересовани от първия компонент, отколкото от втория. Те са се надявали да използват ЕАД като средство за получаване на европейско

² al-Saeed, K. (2017, May 8). UN News. Unimpeded access, humanitarian funds urgently needed in Yemen – senior UN relief official: <https://news.un.org/en/story/2017/05/556802-unimpeded-access-humanitarian-funds-urgently-needed-yemen-senior-un-relief#>. WRiT8GgrLIU.

признание на Палестинската освободителна организация (ПОО) като представител на палестинския народ³.

Друг проблем е бил вътрешното сближаване. Лигата е била фундаментално разделена както преди, така и още повече след посещението на египетския президент Ануар Садат в Израел през 1977 г. От една страна, някои умерени арабски държави са подкрепяли Садат, като Тунис и Саудитска Арабия; от друга страна, хардлайнерите в Сирия, Ирак и Либия фундаментално са отхвърляли позицията на Садат. Европейските страни също са били разединени. По-специално във Франция се е считало, че ЕАД е имал шанс да получи политическо влияние в Близкия изток, дори ако това е било за сметка на отношенията със САЩ. Въпреки това Западна Германия е била предпазлива да не засегне визията на Кисинджър и затова е поискала диалогът да бъде ограничен до икономика, технологичен обмен и култура.

След тясна координация с Вашингтон ЕАД е стартирал официално през юли 1974 г. След една година се е състояла първата среща на Генералния комитет в Кайро. Той е организиран различните работни групи на ЕАД и в крайна сметка води до конференция на външните министри на всички страни. Следващите години са били белязани от (отчасти успешни) опити на арабските страни да включат конфликта в Близкия изток като тема за дискусия и да позволят на палестинските делегати да участват в срещите. През цялото време повечето европейски държави са се стремели да поддържат диалога съсредоточен върху икономическите и технически въпроси. По време на процеса ЕАД е оставал ограничен до експертни разговори и е получил слабо изпълнение извън конференцията.

Когато Арабската лига се е разпаднала, през 1979 г. след мирния договор на Садат с Израел през 1979 г., ЕАД също е спрял да функционира. Дотогава той не е показал никакъв съществен резултат.

Конференция на високо равнище, която да завърши диалога, никога не се е случила по онова време. Днес, със закъснение от 40 години, това вече факт. Туск – съзнателно или несъзнателно – не се е позовал на ЕАД в своето встъпително изявление. Затова ЕС се е приближил към целия проект от друга гледна точка – срещата от 2019 година на високо равнище на държавните глави е начало на ново сътрудничество между ЕС и Арабската лига, а не самият му край.

По своето естество е трудно, а и рисковано, да се правят подобни сравнения – както по отношение на структура и процеси, така и от гледна

³ http://eplo.org/wp-content/uploads/2017/02/CSDN_Geographic-meeting_EU-LAS_Report.pdf.

точка на очаквани резултати. Историята се повтаря, но начинът не винаги е толкова опростен.

Една очевидна разлика в този контекст е, че темите около диалога са се променили напълно. Тогава петролът е бил „горещата“ тема; днес това е миграцията.

Въпреки това сравнението между двата формата е полезно. Има някои очевидни постъпки. Урок на ЕАД е, че подобни формати имат смисъл, когато се обсъждат подробности и специфики. Така че срещата в Шарм Ел-Шейх е била просто дипломатическа игра на най-високо равнище.

Една от забележителните ключови разлики между ЕАД и срещата в Шарм Ел-Шейх е, че централната точка на несъгласие от 70-те години вече не е била проблем. ЕАД се е борил от самото начало с опасенията на Вашингтон за потенциално по-силен европейски ангажимент в Близкия изток. Но нито САЩ, нито Русия, нито Китай изглеждат твърде обезпокоени от неотдавнашната среща на Синайския полуостров. Това просто подчертава степента, до която ЕС се е изключил като важен политически фактор от региона през последните десетилетия. Днес Вашингтон дори не започва да се тревожи за потенциален сблъсък на интереси с Брюксел чрез опитите на ЕС да придобие по-голямо участие в Близкия изток.

2. Резултати от срещата на върха в Шарм Ел-Шейх

Основните резултати от срещата са:

1) Решимост за задълбочаване на арабско-европейските връзки с цел засилване на стабилността, просперитета и благосъстоянието на двата региона. Засиленото регионално сътрудничество се счита за съществено, ако трябва ефективно да се управляват въпроси като миграцията. На пресконференцията след срещата на върха Туск заяви: „За граничния контрол и борбата с незаконната миграция: ще увеличим съвместните си усилия за предотвратяване на контрабандата на хора, премахване на трафика на хора и борба с онези, които експлоатират уязвимите хора“⁴.

2) Тероризмът е бил друга важна тема. И двете страни са се ангажирали да си сътрудничат по-тясно, за да се справят с основните причини за тероризма, като същевременно продължат настоящите съвместни усилия за борба с терористичните бойци. Също така те са се договорили да насърчат инвестициите и устойчивия растеж чрез укрепване на икономическото сътрудничество между двата региона.

⁴ <https://themedialine.org/news/opinion-a-diplomatic-first-the-arab-league-eu-summit/>.

3) В разглеждането на ендемичния спор между Израел и Палестина лидерите потвърждават ангажимента си да постигнат решение с двете държави. Те са обсъдили и възможните начини за постигане на политически решения в Сирия, Либия и Йемен в съответствие с резолюциите на ООН.

Може би най-противоречивият аспект на срещата на върха е бил ангажиментът на участващите да „подкрепят всички аспекти на международното право в областта на правата на човека“. Членовете на Европейския съюз се счита, че няма да срещнат никакво затруднение да изпълнят това задължение. Повечето от 22-те държави членки на Арабската лига имат някакъв начин да направят това.

В Deutschlandfunk е изразено съмнение, че тази или следващите срещи на върха могат наистина да доведат до подобряване на отношенията между ЕС и арабските държави:

„Страните членки на Лигата нямат общ вътрешен пазар, митнически съюз и обща валута. Арабската лига е известна с това, че членовете ѝ рядко се придържат към собствените си решения. Както и преди, отношенията с арабските държави са най-добре уреждани на двустранно ниво. Разбира се, Европа не може да избира своите регионални съседи. И да се ангажират в диалог никога не боли. Въпреки това, надеждата за „промяна чрез сближаване“ е твърде нестабилна... Срещата на върха не укрепи тези, които смело защитават правата на човека в арабския свят, а напротив, тези, които непрекъснато защитават тези защитници на правата на човека.“⁵

Преди самата среща в Египет смъртна присъда е била изпълнена спрямо девет члена на Мюсюлманско братство. Фактът, че този въпрос не е бил повдигнат по време на срещата, е бил възмутителен:

„От страна на европейските лидери би било грешка да се мисли, че Арабската пролет е експеримент за това, дали Близкият изток е способен да премине към демокрация и че регионът се е провалил с този тест. Също така би било грешка да се смята, че е възможно да се умиротвори тероризмът и да се ограничи миграцията чрез подкрепа на авторитарни арабски режими. Все пак антидемократичната практика на тези режими създава благодатна почва за тероризма и миграцията. От жизненоважно значение е Европейският съюз да продължи сътрудничеството си с арабските страни, но е необходимо зачитането на правата на човека да бъде едно от основните условия за подобно сътрудничество.“⁶

⁵ <https://www.deutschlandfunk.de/kommentare-und-themen-der-woche.719.de.html>.

⁶ <http://www.hurriyetdailynews.com/opinion/barcin-yinanc/how-can-turkey-take-the-eu-seriously-after-europes-show-with-sisi-141472>.

В самия край на срещата на върха темата за човешките права все още не е била засегната, когато по време на заключителната пресконференция един от журналистите е задал въпрос за различните норми в тази област и тяхното спазване в Европа и арабските страни. Египетският президент Ал-Сиси незабавно отговорил, за да защити смъртното наказание в Египет. Той е посочил, че смъртното наказание е вкоренено в културата на Египет, тъй както неговото премахване е в съзнанието на европейците⁷. Въпреки различните акценти предимството на срещата на върха в Шарм ел-Шейх е фактът, че в хода ѝ е станало възможно пряко противопоставяне на диаметрално противоположни гледни точки. И дори ако в множеството от позиции мненията все още фундаментално са се различавали, пътят към сближаването на нормите, езиците и методите е започнал⁸.

4) Миграция. Постигането на консенсус от голям брой участници не е лесно, особено по въпроса за миграцията. На ЕС е било посочено, че не е достатъчно просто да се участва във финансирането на центрове за бежанци. Европа трябва да създава работни места в тези страни. Всички страни споделят загрижеността, че след военното поражение на ИДИЛ терористите могат да преминат към извършване на терористични актове в арабски и европейски страни, но все още съществува несигурност относно сирийския въпрос. Намирането на отговор на този въпрос не е лесна задача, защото Иран, Турция, Русия и Израел не са взели участие в срещата⁹.

Най-важното за ЕС от тази среща на върха е, че тя се е състояла. Въпреки че на срещата на върха не са били приети резолюции и нови инициативи, срещата в Шарм ел-Шейх се е вписала идеално в глобалната стратегия на Европейския съюз, която разчита на засилване на сътрудничеството с подобни организации. Освен това фактът, че ЕС полага много усилия за решаване на глобални проблеми на международно равнище и също така се опитва да стимулира световната търговия в ситуация, в която многостранният подход е подложен на атака, придава значение на срещата на върха¹⁰.

Изграждането на сътрудничество с ръководителя на Египет е едновременно неразумна и безотговорна стъпка от страна на Европейския съюз според The Guardian:

⁷ <https://www.lastampa.it/>.

⁸ Elisabeth Johansson-Nogués (2015) The New EU–Arab League Dialogue: The Contours of a Cooperation, *Mediterranean Politics*, 20:2, 295-302, DOI: 10.1080/13629395.2015.1046266.

⁹ <https://archiv.ihned.cz/c1-66494530-summit-v-egypte-vysledek-snad-priste>.

¹⁰ <https://www.cnbcfrance.com/apo/2019/02/22/eu-league-of-arab-states-summit-sharm-el-sheikh-egypt-24-25-february-2019/>.

„Политическите лидери на ЕС виждат в режима на президента Ал-Сиси крепост на стабилността – въпреки че действията му в дългосрочен план само увеличават натиска в котела от регионалните проблеми... Както отбелязва един от египетските публицисти, радикалната конституционна реформа, която се подготвя в страната, е разрушила „обещанията или дори самата фасада“ на демократичната структура. Владетелят на страната, който става все по-авторитарен, може наистина да вярва, че не се нуждае от широка подкрепа, докато е в състояние да осигури послушанието на масите. Въпреки това неговите предшественици мислеха по същия начин. Корупцията, инфлацията, безработицата, както и жестокостта от страна на държавата водят до увеличаване на недоволството сред населението... Поддържането и укрепването на режима на Ал-Сиси е грешка и безразсъдство.“¹¹

От друга страна, срещата на върха е заплаха за Европа. На фона на тази среща на високо равнище европейско-ислямското сближаване е насочено към създаването на така наречената „Евразия“. В Западна Европа тези планове са налице поне от 70-те години на XX век¹². Първоначално е било планирано да се позволи навлизането само на мюсюлмански араби в Европа. През последните три години тези планове включват и приемането на мигранти от други африкански държави. И целта е да се лиши коренното население на Европа от суверенитета и правото на самоопределение¹³.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През 1979 г. ЕАД се е провалил, а днес е до голяма степен забравен. Ако Брюксел се стреми да следва своите постъпки, това поне ще означава, че иска да се справи с нещо, което до голяма степен е било пренебрегнато през последните няколко десетилетия – стратегическите отношения със своите южни съседи. Ако не друго, настоящите промени в Алжир, Судан и Либия излагат необходимост от точно това. Но историята на ЕАД предполага, че политическият диалог на едно ниво може да не е достатъчен, за да се постигне това.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Elisabeth Johansson-Nogués (2015) The New EU–Arab League Dialogue: The Contours of a Cooperation, *Mediterranean Politics*, 20:2, 295-302, DOI: 10.1080/13629395.2015.1046266.

¹¹ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/feb/24/the-guardian-view-on-egypt-and-europe-embracing-authoritarianism>

¹² Elisabeth Johansson-Nogués (2015) The New EU–Arab League Dialogue: The Contours of a Cooperation, *Mediterranean Politics*, 20:2, 295-302, DOI: 10.1080/13629395.2015.1046266

¹³ <https://magyarnemzet.hu/velemeney/ket-civilizaciot-formalnanak-eggye-4699037/>

2. <https://www.deutschlandfunk.de/kommentare-und-themen-der-woche.719.de.html>.
3. <http://www.hurriyetdailynews.com/opinion/barcin-yinanc/how-can-turkey-take-the-eu-seriously-after-europes-show-with-sisi-141472>.
4. <https://www.lastampa.it/>.
5. <https://archiv.ihned.cz/c1-66494530-summit-v-egypte-vysledek-snad-priste>.
6. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/feb/24/the-guardian-view-on-egypt-and-europe-embracing-authoritarianism>.
7. <https://magyarnemzet.hu/velemenyt/ke-t-civilizaciott-formalnanak-eggye-4699037/>.
8. <https://www.cnbcfrance.com/apo/2019/02/22/eu-league-of-arab-states-summit-sharm-el-sheikh-egypt-24-25-february-2019/>.
9. http://eplo.org/wp-content/uploads/2017/02/CSDN_Geographic-meeting_EU-LAS_Report.pdf.
10. al-Saeed, K. (2017, May 8). UN News. Unimpeded access, humanitarian funds urgently needed in Yemen – senior UN relief official: <https://news.un.org/en/story/2017/05/556802-unimpeded-access-humanitarian-funds-urgently-needed-yemen-senior-un-relief#>. WRiT8GgrLIU.
11. <https://themedialine.org/news/opinion-a-diplomatic-first-the-arab-league-eu-summit/>.